

Τῷ ἀγαθῷ ἀγαπῶντι μου ἀντιφῶν Κωνσταντίνῳ Κυπριαδῶν

PAUL LEROY--BEAULIEU

ΜΕΛΟΣ ΤΟΥ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟΥ

Καθηγητοῦ τῆς Πολιτικῆς Οἰκονομίας ἐν τῷ Collège de France

ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΟΝ ΠΛΟΥΤΟΛΟΓΙΑΣ

ἢ

ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ

ΜΕΤΑΦΡΑΣΘΕΝ

ΤΗΣ ΑΔΕΙΑΣ ΤΟΥ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΣ

ΥΠΟ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ Α. ΚΥΠΡΙΑΔΟΥ

ΔΙΚΗΓΟΡΟΥ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ «ΕΣΤΙΑΣ»

1889

Konstantinos Kyriakos

Πάν αντίτυπον μὴ φέρον τὴν ἰδιόχειρον ὑπογραφήν μου
θεωρεῖται πλῆρῶς κενόν καὶ ἀνεπιβεβαιωμένον.

Ἀρ. Πικιάδης

211059

ΤΗΣ ΙΕΡΑΣ

ΚΑΙ

ΠΡΟΣΦΙΛΕΙ ΜΝΗΜΗ

ΤΟΥ ΠΑΤΡΟΣ ΜΟΥ

Ο ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΗΣ

Τὴν μετάφρασιν τοῦ παρόντος ἐγχειριδίου ἐπεχείρησα ἐν πεπειθήσει, ὅτι προσφέρω τῇ σπουδαζούσῃ νεότητι καὶ παντὶ ἀνεπτυγμένῳ πολίτῃ περισπούδαστον καὶ ὠφελιμώτατον ἀνάγνωσμα. Τῆς μεγάλης δὲ αὐτοῦ ἀξίας ἀποχρῶσα ἐγγύησις εἶνε τὸ ὄνομα τοῦ συγγραφέως, τοῦ διασήμου Paul Leroy—Beaulieu, ὅστις τὴν σήμερον δικαίως θεωρεῖται ὡς εἰς τῶν σηπτούχων τῆς Οἰκονομικῆς Ἐπιστήμης. Μέλος τοῦ Ἰνστιτούτου τῆς Γαλλίας, Καθηγητῆς ἐν τῷ Collège de France καὶ Ἀρχισυντάκτης τοῦ Economiste Français, ὁ Paul Leroy—Beaulieu, νεώτατος ἔτι, κατέχει ἐξοχὸν θέσιν μεταξύ τῶν συγχρόνων Οἰκονομολόγων.

Τίς εἶνε ἡ Οἰκονομικὴ καὶ τίς ἡ ἐκ τῆς μελέτης ταύτης ὠφέλεια, βλέπει ἐν ἐκτάσει ὁ ἀναγνώστης ἐν τῇ Εἰσαγωγῇ τοῦ συγγραφέως. Τὰς θεμελιώδεις ἀρχὰς τῆς κοινωνικῆς ταύτης ἐπιστήμης ὀφείλουσι πῶντι νὰ γνωρίζωσιν οὐ μόνον οἱ πολιτευόμενοι, ἀλλὰ καὶ οἱ παντοῖοι ὑπάλληλοι, οἱ βιομήχανοι, οἱ ἔμποροι, οἱ τραπεζίται, οἱ γαιοκτῆμονες καὶ οἱ λοιποὶ ἐν τῇ κοινωνίᾳ καὶ ἐκ τῆς κοινωνίας ζῶντες· διότι διὰ τῆς γνώσεως τῶν ἀρχῶν τούτων πολλαὶ πλάναι διαλύονται, τὰ καθ' ἑκάστην ἀναφυόμενα οἰκονομικὰ καὶ κοινωνικὰ ζητήματα εὐχερέστερον διεξηγοῦνται καὶ ἐξομαλύνονται, ὁ δὲ περὶ πλοῦτου ἀγὼν διεξάγεται συστηματικώτερον, ἐν ἐπιγνώσει τῶν περὶ τούτου νόμων. Πρὸς τὸν σκοπὸν δὲ τοῦτον ἀποβλέπων

καὶ ὁ συγγραφεὺς, ἤτοι τὴν διάδοσιν τῶν γενικῶν γνώσεων τῆς κατ' ἐξοχὴν κοινωφελοῦς ἐπιστήμης τοῦ πλούτου, ἐξέδωκε τὸ παρὸν συνοπτικὸν ἐγχειρίδιον, ὅπερ, σαφέστατα γεγραμμένον, κατανοεῖται ὑφ' οἰουδὴποτε.

Κατὰ πόσον ἐπέτυχον ἐν τῇ μεταφράσει, ἀποκείται τοῖς ἀναγνώσουσι νὰ κρίνωσι· καὶ πᾶν σφάλμα ὑπ' αὐτῶν παρατηρούμενον εὐγνωμόνως θέλω ἀκούσει. Σημειῶ δὲ, ὅτι πολλὰς δυσχερείας ἀπήντησα, ἰδίως κατὰ τὴν ἀπόδοσιν τῶν ὄρων, ἃς ἐλπίζω ὅτι ὑπερένικησα, ἔχων ὑπ' ὄψιν μου κυρίως τὴν λαμπρὰν «Πλουτολογίαν» τοῦ σοφοῦ Καθηγητοῦ καὶ πατρὸς τῆς παρ' ἡμῖν Οἰκονομικῆς κ. Ι. Σούτσου, ὡς καὶ τὸ μέχρι τοῦδε ἐκδοθὲν μέρος τῆς «Δημοσιονομικῆς» τοῦ διακεκριμένου πρώην Καθηγητοῦ κ. Ι. Ζωγράφου.

Ἐὰν οἱ σπουδασταὶ εὕρωσιν ἐν τῷ παρόντι ἐγχειριδίῳ ὅ,τι μέχρι τοῦδε εἶχε καταστῆ αὐτοῖς ἀνάγκη, ἤτοι συνοπτικώτατον ἅμα καὶ μεθοδικώτατον περὶ τοῦ πλούτου ἔργον, ἐὰν οἱ διάφοροι ὑπάλληλοι, οἱ ἔμποροι, οἱ χρηματισταὶ καὶ λοιποὶ ἐν τῇ κοινωνίᾳ δρῶντες ὠφεληθῶσιν ἐκ τῆς ἀναγνώσεως αὐτοῦ, ὁ σκοπὸς τῆς μεταφράσεώς μου ἐπέτυχε.

Ἐν Ἀθήναις, τῇ 1 Ὀκτωβρίου 1889.

Κ. Α. Κ.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Με παρεκάλεσαν, ὅπως ἐκθέσω ἐν συντόμῳ τὰς ἀρχὰς τῆς οἰκονομικῆς ἐπιστήμης. Προπαρασκευάζων ὅμως ἔργον πολὺ ἐκτενέστερον, ἐταλαντεύθην ἐπὶ τινα καιρὸν πρὶν ἢ ἀποφασίσω.

Ἐνόμισα καλὸν νὰ συντελέσω τὸ ἐπ' ἐμοὶ εἰς τὴν διαφώτισιν τοῦ κοινοῦ, διότι βεβαίως τερατωδῶς ὑπερ-εξεχέλισαν αἱ ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου πλάναι καὶ προλήψεις καὶ μωρολογίαι.

Τὸ μάθημα τῆς πλουτολογίας ἐτέθη ἐν τοῖς προγράμμασι τῶν σχολείων, πολλαὶ δ' ἑκατοντάδες χιλιάδων προσώπων ἐν Γαλλίᾳ, εἴτε ἐν ἐθνικαῖς εἴτε ἐν τοπικαῖς συνελεύσεσιν ἢ καὶ ἐν διαφόροις διοικήσεσι, συλλαμβάνουσιν ἢ ἐκτελοῦσιν ἀποφάσεις, αἵτινες καθόσον ἔχουσι καλῶς ἢ κακῶς ἐμπνευσθῆ δύνανται νὰ ἐπιβοηθήσωσι ἢ νὰ παρακωλύσωσι τὴν κοινωνικὴν πρόοδον. Ἐνεκα τούτων λοιπὸν τῶν λόγων δὲν εἶνε, νομίζω, περιφρονητέον ἔργον, τὸ καταστήσαι καταληπτὰς τοῖς πολλοῖς τὰς ἀρχὰς ἐπιστήμης τοσοῦτον οὐσιώδους, ἀλλὰ καὶ τοσοῦτον καθολικῶς ἀγνώστου.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Τὸ βιβλίον τοῦτο τυγχάνει ἀπλῆ τις ἐπιτομή. Ἀπέφυγον δηλονότι πάσας τὰς λεπτομερείας καὶ τὰς ματαιοσχόλους λογομαχίας, ἐν αἷς ἀρέσκονται ἔστιν ὅτε οἱ γράφοντες χάριν τῶν εἰδικῶς γνώσεις κεκτημένων.

Οὐδένα ἕτερον πόθον ἔσχον ἢ τὸ νὰ ἦμαι ἀληθῆς καὶ σαφής.

Συγγραφεῖς τινες, ἰδίᾳ ἐν Γερμανίᾳ καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Ἰταλίᾳ, προσέδωκαν τῇ πλουτολογίᾳ μορφὴν τινα εἴτε μεταφυσικῆς ἀορίστου εἴτε σχολαστικότητος σκοτεινῆς καὶ ἤρας. Ἄλλοι δὲ ἐν Ἀγγλίᾳ μετεμόρφωσαν τῇ ἐπιστημῇ ταύτῃ εἰς πολὺπλοκον ἄλγεθρον, ἣν ἀδυνατεῖ τις νὰ προσπελάσῃ εἰμὴ πεποικισταὶ ὑπὸ δώρου εἰδικοῦ διὰ τὰς ἀφαιρέσεις.

Περὶ οὐδενος τούτων πρόκειται ἐν τῷ παρόντι.

Ἴσως δημοσιεύσω μετὰ τινα χρόνον διεξοδικὸν σύστημα περὶ τῆς οἰκονομικῆς ἐπιστήμης, ὅπερ ἔσται ὁ καρπὸς τῆς κατὰ τὰ τελευταῖα τέσσαρα ἔτη διδασκαλίας μου ἐν τῷ Collège de France.

Διὰ τῆς ἐπιτομῆς ταύτης ἐπέζητησα νὰ παράσχω τῷ κοινῷ ὕλην εὐπρόσιτον.

Ἄν οἱ νέοι σπουδασταὶ, ἂν οἱ ἐν τῇ κοινωνίᾳ ἢ ἐν τῇ ἐργασίᾳ ἀναστρεφόμενοι, ὅσοι θὰ ἀναγνώσωσι τὸ παρὸν, ἀποκομίσωσιν ἰδέαν ἀληθῆ καὶ εὐχρινῆ περὶ τῆς παραγωγῆς καὶ τῆς κινήσεως τοῦ πλούτου. θὰ θεωρήσω ἑμαυτὸν εὐτυχῆ καὶ οὐδεμίαν ἄλλην ἀνταμοιβὴν θὰ ποθήσω.

Montplaisir, τῆ 5 Ὀκτωβρίου 1887.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ἀντικείμενον τῆς πλουτολογίας. — Σχέσις τῆς ἐπιστήμης ταύτης πρὸς τὰς διαφόρους ἠθικοπολιτικὰς ἐπιστῆμας.

Ἐντικείμενον τῆς πλουτολογίας. — Ὁ ἄνθρωπος ζῶν ἐν κοινωνίᾳ παράγει, ἀνταλλάσσει καὶ καταναλίσκει τὰ ἀντικείμενα, ὅσα εἶνε ἢ ἀπαραίτητα εἰς τὴν ὑπαρξίν αὐτοῦ ἢ σύμφωνα πρὸς τὰς ὀρέξεις του. Τὰ ἀντικείμενα ταῦτα ἀποκαλοῦμεν πλοῦτον.

Ὁ παραγωγεὺς δὲν καταναλίσκει πάντοτε ἀπ' εὐθείας ὅσα παράγει. Πολλάκις ἀνταλλάσσει ταῦτα πρὸς ἄλλα, ἅτινα μᾶλλον ἀρμόζουσιν αὐτῷ. Ἡ δύναμις δὲ, ἢ ἡ φύσις ἐκάστου τῶν προϊόντων κερταται. Ἐν ἀνταλλάσσῃται πρὸς ποσότητα ἐτέρων προϊόντων, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον ἰκανὴν, καλεῖται ἀξία αὐτῶν.

Ἡ πλουτολογία εἶνε ἡ ἐπιστήμη, ἣτις διὰ τῆς παρατηρήσεως συνάγει τοὺς γενικοὺς κανόνας, εἰς οὓς ὑπάγονται ἡ παραγωγή, ἡ διανομή, ἡ κυκλοφορία καὶ ἡ κατανάλωσις τοῦ πλοῦτου.

Οἱ νόμοι, περὶ ὧν ἀσχολεῖται ἡ πλουτολογία, οὐδὲν τὸ κοινὸν ἔχουσι πρὸς τὴν καλουμένην τεχνολογίαν.

Δὲν διδάσκουσιν ἡμᾶς πῶς σπείρεται ὁ σῖτος ἢ πῶς κατεργάζεται ὁ σίδηρος, πῶς τὰ ἐμπορεύματα μεταφέρονται καὶ πῶς μεταμορφοῦνται, ἀλλ' ἀφορῶσιν εἰς κανόνας ὑψηλοτέρους, ἤττον μεταβλητοὺς καὶ καθολικωτέρους.

Δεικνύουσι, λόγου χάριν, ὑπὸ ποίας γενικᾶς συνθήκας ἐργασία τις εἶνε παραγωγικὴ, ποία εἶνε ἡ χρησιμότης τοῦ κεφαλαίου, ποῖοι εἶνε οἱ λόγοι, ἕνεκα τῶν ὁποίων αὐξάνει ἢ ἐλαττοῦται ἡ ἀξία τοῦ νομίματος, ποῖοι εἶνε οἱ κοινωνικοὶ παράγοντες, οἵτινες ἐπιδρῶσιν ἐπὶ τῆς αὐξήσεως ἢ τῆς μειώσεως τῶν μισθῶν καὶ τῶν κερδῶν, ποῖαι εἶνε αἱ περιστάσεις, αἵτινες συντείνουσιν εἰς τὴν ὑψωσιν ἢ τὴν ἔκπτωσιν τοῦ τόκου, κλπ.

Τὰ φαινόμενα, ἅτινα συνδέονται πρὸς τὴν παραγωγὴν καὶ τὴν κίνησιν τοῦ πλούτου ἔν τινι κοινωνίᾳ, δὲν εἶνε ἀφειμένα εἰς τὴν τύχην. Παρουσιάζονται ἐκάστοτε κατ' ἀδιάτρεπτον σχεδὸν τάξιν. Ἐπηρεάζονται δὲ ἀναλόγως ὑπὸ τῶν αὐτῶν αἰτιῶν, αἵτινες ἀναφέρονται ἢ εἰς τὴν φύσιν αὐτῶν τῶν πραγμάτων ἢ εἰς τὸ ἀείποτε ἀμετάβλητον ἐσωτερικὸν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως.

Ἄν τὸ νόμισμα, πολλαπλασιαζόμενον ὑπὲρ τὸ μέτρον, ἀπόλλυσι μέρος τῆς ἀξίας αὐτοῦ· ἂν ἡ ἀποταμίευσις, αὐξάνουσα τὰ μέσα τῆς παραγωγῆς καθιστᾷ κοινωνίαν τινα προοδευτικωτέραν· ἂν τὸ ὀρίζειν τὸν μισθὸν τοῦ ἐργάτου ἀκριβῶς κατ' ἀναλογίαν τῆς

ἐπιμελείας αὐτοῦ αὐξάνει τὴν προθυμίαν καὶ δραστηριότητά του ἐν τῇ ἐργασίᾳ, ὅλα τὰ φαινόμενα ταῦτα δὲν εἶνε ἀλήθειαι τυχαῖαι, πρόσκαιροι καὶ μεταβληταὶ κατα τόπους καὶ χρόνους. Εἶνε νόμοι, οἵτινες εἰς ἅπαντα τὰ ἔθνη καὶ τὰς φυλάς καὶ καθ' ἅπαντας τοὺς αἰῶνας ὁμοιομόρφως ἐκδηλοῦνται.

Ἰδοὺ διατι ἡ πλουτολογία εἶνε ἐπιστήμη καὶ οὐχὶ πρακτικὴ τις διὰ τῆς συνηθείας καθιερωθεῖσα.

Ἡ πλουτολογία, ἐξάγουσα τοὺς κανόνας, τοὺς ἀφορῶντας τὴν παραγωγὴν καὶ τὴν κίνησιν τοῦ πλούτου, προσπαθεῖ νὰ διαφωτίζη καὶ ὠφελῇ τὴν ἀνθρωπότητα, νὰ ἀποτρέπη αὐτὴν ἀπὸ πλάνας βλαβερὰς, ἀπὸ δαπανηρὰς ἐπιχειρήσεις ἢ ἐπιζημίους συνολογίας, νὰ προλαμβάνη ἢ ἐπανορθοῖ τὰ λάθη τῶν πολιτικῶν ἀνδρῶν καὶ τὰ ἁμαρτήματα τῶν νομοθετῶν.

Διὰ τούτων συντελεῖ εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς εὐημερίας καὶ τῆς εἰρήνης τῶν ἀνθρωπίνων κοινωνιῶν.

Ἡ πλουτολογία ὡς ἐπιστήμη ἀνεπτύχθη κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους. Μεγάλοι τινες ἄνδρες, ἐκ τῆς ἀρχαιότητος δὲ ἰδίως ὁ Ἀριστοτέλης, προείδον τινὰς ἐκ τῶν νόμων τούτων. Ἐν τούτοις μόνον κατὰ τὸν XVIII αἰῶνα διὰ τῶν Quesnay καὶ Tur-ot ἐν Γαλλίᾳ καὶ τοῦ Ἀδάμ Σμιθ ἐν Ἀγγλίᾳ ἔλαβεν ὑπόστασιν διδασκαλίας ἐκτενοῦς καὶ μονίμου.

Τὸ καινὸν τοῦτο τῆς οἰκονομικῆς ἐπιστήμης δὲν πρέπει νὰ χρησιμεύη ὡς ἐπιχείρημα κατ' αὐτῆς καὶ καθιστᾷ αὐτὴν ὑποπτον. Πολλὰ τῶν σπουδαιοτέρων

φυσικῶν ἐπιστημῶν, ἡ χημεία μεταξύ τῶν ἄλλων, εὐρίσκονται ὑπὸ τὴν αὐτὴν κατηγορίαν.

Ἡ χημεία διὰ τοῦ Lavoisier, Priestley καὶ Scheele ἐγεννήθη τὴν αὐτὴν σχεδὸν ἡμέραν μετὰ τῆς πλουτολογίας κατὰ τὸ τελευταῖον τρίτον τοῦ XVIII αἰῶνος (1).

Πολὸν πρὶν ἢ οἱ τρεῖς οὗτοι ἐνδοξοὶ σοφοὶ θέσωσι σχεδὸν συγχρόνως τὰς βάσεις τῆς χημικῆς ἐπιστήμης, οἱ ἄνθρωποι κατεγίνοντο εἰς πειράματα καὶ εἰς συνδυασμοὺς πρακτικῆς χημείας. Ἄλλ' ἂν ἐγνώριζον τὰς βάσεις καὶ τοὺς κανόνας τῆς ἐπιστήμης, πόσα λάθη, πόσῃν σπατάλῃν δυνάμεων, χρόνου καὶ χρηματος ἤθελον ἀποφύγει!

Τὸ αὐτὸ ἐξ ἐνστίκτου συνέβη ἐπίσης δι' ὄλων τῶν αἰῶνων καὶ ἐν τῇ φυσικῇ ἢ τῇ μηχανικῇ· ἀλλ' ἂν δὲν ἠγνόουν τοὺς θεωρητικοὺς κανόνας, οἵτινες ἰσχύουσιν ἐπὶ τῶν φαινομένων τούτων, πόσον καλλίτερα θὰ ἦσαν τὰ ἀποτελέσματα :

Καὶ περὶ τῆς πλουτολογίας δὲ ἀκριβῶς τὰ αὐτὰ ἔχομεν νὰ εἴπωμεν. Ἀπὸ καταβολῆς κόσμου δὲν ἔ-

(1) Τὰ ἔργα τοῦ Quesnay, *Tableau économique* καὶ *Maximes*, εἴρουσι χρονολογίαν τὸ 1758. Τὸ *Réflexions sur la formation et la distribution des richesses* τοῦ Turgot ἐδημοσιεύθη τῷ 1766. Τὰ *Recherches sur la nature et les causes de la richesse des nations* τοῦ Ἀδάμ Σμιθ ἐδημοσιεύθη τῷ 1776· ἀπ' ἑτέρου τῷ 1772 ἀναφαίνονται τὰ πρῶτα ὑπομνήματα τοῦ Lavoisier, σχετικὰ πρὸς τὴν χημικὴν αὐτοῦ θεωρίαν. Τὸ *Expériences sur les différentes espèces d'air* τοῦ Priestley ἐδημοσιεύθη τῷ 1774 καὶ τὸ *Traité de l'Air et du Feu* τοῦ Scheele τῷ 1777.

παυσαν οἱ ἄνθρωποι νὰ ἐφαρμόζωσι πρακτικῶς τὴν πολιτικὴν οἰκονομίαν, ἐνίοτε μὲν καλῶς ἐξυπηρετούμενοι ὑπὸ τῆς φυσικῆς κλίσεως αὐτῶν, ἄλλοτε δ' ἀπαιτούμενοι ἐν ταῖς εἰκασίαις αὐτῶν. Ἄλλ' ἂν ἦσαν κύριοι τῶν ἀρχῶν τῆς ἐπιστήμης, πόσον ἀσφαλέστερα θὰ ἦσαν τὰ βήματά των καὶ τὰ μέτρα αὐτῶν ἤττον ἀσυνάρτητα!

Ἄν ἡ οἰκονομικὴ ἐπιστήμη ἐγεννήθη μεταγενεστέρως, τοῦτο προέρχεται ἐκ τοῦ ὅτι τὰ φαινόμενα, ἅτινα σπουδάζει, εἶνε ἐκ τῶν πολυπλοκωτέρων ἐξ ὧν δύναται νὰ παρουσιάτῃ ὁ κόσμος· ἐπίσης δὲ διότι αἱ κοινωνίαι, αἱ μὲν ἔχουσαι τὴν δουλείαν, αἱ δὲ σύστημά τι περιοριστικὸν τῶν σωματείων καὶ τῶν προνομίων, δὲν προσεῖχον καλῶς εἰς τοὺς φυσικοὺς οἰκονομικοὺς νόμους.

Τὰ οἰκονομικὰ φαινόμενα ἐφαίνοντο ἐξαρτώμενα ἀποκλειστικῶς ἐκ τοῦ αὐθιγρέτου τῶν κυβερνήσεων. Ἐχρειάζετο δὲ σύστημά τι ἀστικῆς καὶ ἐν τινι μέτρῳ πολιτικῆς ἐλευθερίας, ἵνα ἡ οἰκονομικὴ ἐπιστήμη προέλθῃ εἰς ἕδαφος πρόσφορον καὶ ὀμ κλόν.

Ἡ χέσις τῆς πλουτολογίας πρὸς τὰς διαφόρους ἠθικοπολιτικὰς ἐπιστήμους — Ἡ πλουτολογία, καθ' ὃ ἀφιερωμένη ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν σπουδὴν τῆς παραγωγῆς καὶ τῆς κινήσεως τοῦ πλοῦτου, δέον νὰ μὴ θεωρῆται ὡς ἀνήθικος ἐπιστήμη. Δὲν εἶνε, ὡς διισχυρίζονται, ἡ θεωρία τοῦ ἐγωϊσμοῦ.

Συμμετέχει τῶν συμπαθῶν αἰσθημάτων. Δὲν ἐπιτρεῖται ὅτι εἶνε ἡ καθολικὴ ἐπιστήμη· εἶνε μέρος

μόνον τῆς τελευταίας ταύτης. Διάγει δὲ ἐν ἀρμονίᾳ μεθ' ὄλων τῶν ἄλλων κοινωνικῶν ἐπιστημῶν.

Μετὰ τῆς ἠθικῆς π. χ. ὁμοφωνεῖ πληρέστατα. Ἄντι νὰ ἀντιφάσκη πρὸς τὴν ἠθικὴν ἢ νὰ θεωρῇ ταύτην ὡς μικροῦ λόγου ἀξίαν, ἡ πλουτολογία τούναντίον διακηρύσσει, ὅτι ἡ κοινωνία, ἢ τις ἤθελε ζωογονηθῇ ὑπὸ αἰσθημάτων ὑφίστης ἠθικῆς, θὰ παρουσίαζεν ἀδιαφιλονείκητα οἰκονομικὰ πλεονεκτήματα, θὰ παρῆγε περισσότερα καὶ καλλίτερα προϊόντα ἐν συντονωτέρᾳ κανονικότητι, μετὰ δυσκολίας θὰ παρεσύρετο ὑπὸ τῶν κινήσεων ἀτάκτου κερδοσκοπίας καὶ θὰ ἐνέπνεε κατὰ τὴν διανομὴν τοῦ πλούτου καὶ τὸν προσδιορισμὸν τῶν δικαίων ἐκάστου πολῦτιμον αἰσθημα μετριότητος καὶ δικαιοσύνης· θὰ κατέβαλε δὲ περισσοτέραν διορατικότητα περὶ τὰς καταναλώσεις αὐτῆς, θὰ ἠρίθμει ὀλιγωτέρους ἀσώτους καὶ περισσοτέρους οἰκονόμους καὶ θὰ ἀνέπτυσσεν ὁμοῦ μετὰ τῆς χρηστότητος ἐν ταῖς συμφεροντολογικαῖς ἐξέσεσι καὶ τὴν ἐξὶν τοῦ συνεταιρίζεσθαι.

Ὅθεν αἱ εἰλεῖσται τῶν ἠθικῶν ἀρετῶν εἶνε ὡσαύτως καὶ ἀρεταὶ οἰκονομικαί, οἷαι ἢ πρὸς ἐργασίαν ἐφεις, ἢ ἐγκράτεια, ἢ ὑπομονή, ἢ ἐπιμονή, τὸ δίκαιον πνεῦμα, ἢ πρόβλεψις, τὸ οἰκογενειακὸν αἰσθημα. Εἷς πατὴρ οἰκογενείας, οὔτινος ἢ σχέψις, ἀντι νὰ περιχλείηται ἐν τῷ στενῷ κύκλῳ τῆς ζωῆς αὐτοῦ, περιπτύσσεται ὀλόκληρον τὴν σειρὰν τῶν μελλουσῶν γενεῶν, εἶναι πολὺ καλλίτερος οἰκονομικὸς παράγων ἐνὸς ἀγάμου.

Μετά τῆς φιλοσοφίας, ἣτις ἐκ τῶν καθ' ἕκαστα γεγονότων ἐπιζητεῖ νὰ ἐξάγῃ ἰδέας γενικὰς καὶ ἣτις διὰ διαφόρων συστημάτων φθάνει εἰς τὸ αὐτὸ συμπέρασμα, τὴν γενικὴν ἁρμονίαν τοῦ κόσμου· μετὰ τῆς ἱστορίας, ἣτις προσπαθεῖ νὰ ἀντλήῃ ἐκ τοῦ παρελθόντος μαθήματα διὰ τὴν ἀγωγὴν τῶν ἀνθρώπων καὶ ἣτις παρέχει τὴν πείραν τῶν αἰώνων ὡς ὁδηγὸν εἰς τὰς ἐφημέρους γενεάς· μετὰ τῆς στατιστικῆς, τῆς φιλοπόνου ταύτης ἐργάτιδος, ἣτις συλλέγει πάντα τὰ κοινωνικὰ γεγονότα καὶ τὰ συσσωματεῖ, ὅπως ὁ σοφὸς δύνηται νὰ ἐξάγῃ συμπεράσματα καὶ κανόνας, μεθ' ὧν τούτων τῶν ἐπιστημῶν ἡ πλουτολογία εὐκόλως συνεννοεῖται.

Ἄντλεῖ ἐκ τῶν μὲν καὶ ἐκ τῶν δὲ ὕλην πρὸς παρατήρησιν καὶ σκέψιν. Ἄλλ' εἰς οὐδεμίαν ἐξ αὐτῶν ὑποδουλοῦται. Μὴ ἀπαξιούσα δὲ τὴν ἱστορίαν, δὲν συμπεραίνει, ὅτι ὅλα τὰ ἱστορικὰ φαινόμενα εἶνε νόμιμα καὶ ἄξια ἐπιδοκιμασίας καὶ ὅτι αἱ γνῶμαι τῶν ἀνθρώπων ἐν τῷ παρελθόντι ὑπῆρξαν πάντοτε ἀλήθεια.

Δύναται τις λ. χ. ἄριστα νὰ φαντασθῇ, ὅτι ἡ Γαλλικὴ ἐπανάστασις ἠδύνατο ν' ἀποφύγῃ καὶ τὰ assignats (1) καὶ τὸν νόμον τοῦ «maximum» (2), ὡς

(1) Σ. Μ. Χαρτονόμισμα, ἐνδοθεν μετὰ τὴν Γαλλικὴν ἐπανάστασιν καὶ ἀντιπροσωπεῖ τὴν ὀημευθεῖσαν περιουσίαν τοῦ στέμματος, τῆς ἐκκλησίας, τῶν μοναστηρίων καὶ τῶν ἐξορίστων, ἀναβαλνύσασαν εἰς τὸ ἡμισυ περίπου τῆς ἀκινήτου περιουσίας τῆς Γαλλίας.

(2) Νόμος ἐν Γαλλίᾳ ἐπὶ τῆς πρώτης αὐτῆς ἐπαναστάσεως, δι'

δύναται τις επίσης νὰ φαντασθῆ, ὅτι οἱ θρησκευτικοὶ πόλεμοι ἔδει νὰ ἀποτραπῶσι.

Ἡ πλουτολογία συνδέεται μετὰ τοῦ δίκαιου δι' εἰδικῶν σχέσεων. Ἐχει μετ' αὐτοῦ κοινὴν τὴν βάσιν· διότι τὸ δίκαιον στηρίζεται ὡς ἡ πλουτολογία ἐπὶ τῆς ἀτομικῆς εὐθύνης, ἣτις ἐπίσης συνδέεται πρὸς δύο ἀρχάς: τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὴν ἰδιοκτησίαν.

Ἐντεῦθεν, εὐθύνη, ἐλευθερία καὶ ἰδιοκτησία δὲν εἶνε, λέγω, τὰ μεγάλα ἄρθρα τῆς πίστεως, ἀλλὰ μεγάλα ἐπιστημονικαὶ ἀλήθειαι, ἅς μετὰ πολλὰς μελέτας καὶ πολυχρόνιον πείραν διακηρύσσει ἡ πλουτολογία.

Ἐν τούτοις τὸ δίκαιον τροποποιεῖται βαθμιαίως ἐν τῇ πρακτικῇ αὐτοῦ ἐφαρμογῇ καθ' ὅσον αἱ κοινωνίαι καθίστανται πολυπλοκώτεραι καὶ ἐπι μᾶλλον ἀναπτύσσονται. Ἡ δὲ οἰκονομικὴ ἐπιστήμη ἐλλόγως διερμηνευομένη δύναται νὰ ὑποδείξῃ αὐτῷ τὰς βαθμιαίας μεταβολάς, ὅσαι ἀποβαίνουσιν ὠφέλιμοι.

Ἡ πλουτολογία δὲν διίσχυρίζεται ὅτι ὀφείλει νὰ ἦναι ἡ ἀπόλυτος κυρία καὶ νὰ κυβερνᾷ τὸν κόσμον δι' ἀπολύτου δυνάμεως. Δίδει συμβουλὰς, ἅς καλὸν εἶνε νὰ ἀκολουθῶμεν. Ἐνίοτε ὅμως, ἀλλὰ σπανίως, ἕτεροι λόγοι, ἐξαγόμενοι ἐκ τῆς ἐθνικῆς ἢ πολιτικῆς καταστάσεως, δύνανται νὰ προξενήσωσιν ἀναβολὴν ἢ μετριάσμον ἐν τῇ ἐφαρμογῇ αὐτῶν.

οὗ ὁ νομοθετὴς ὁρίσας τὸν εἰσὸς τῆς τιμῆς τῶν πραγμάτων ἐπεχείρησε ν' ἀναστειλῆ τὴν πρότεραν ὑποτίμησιν τῶν χαρτονομισμάτων.

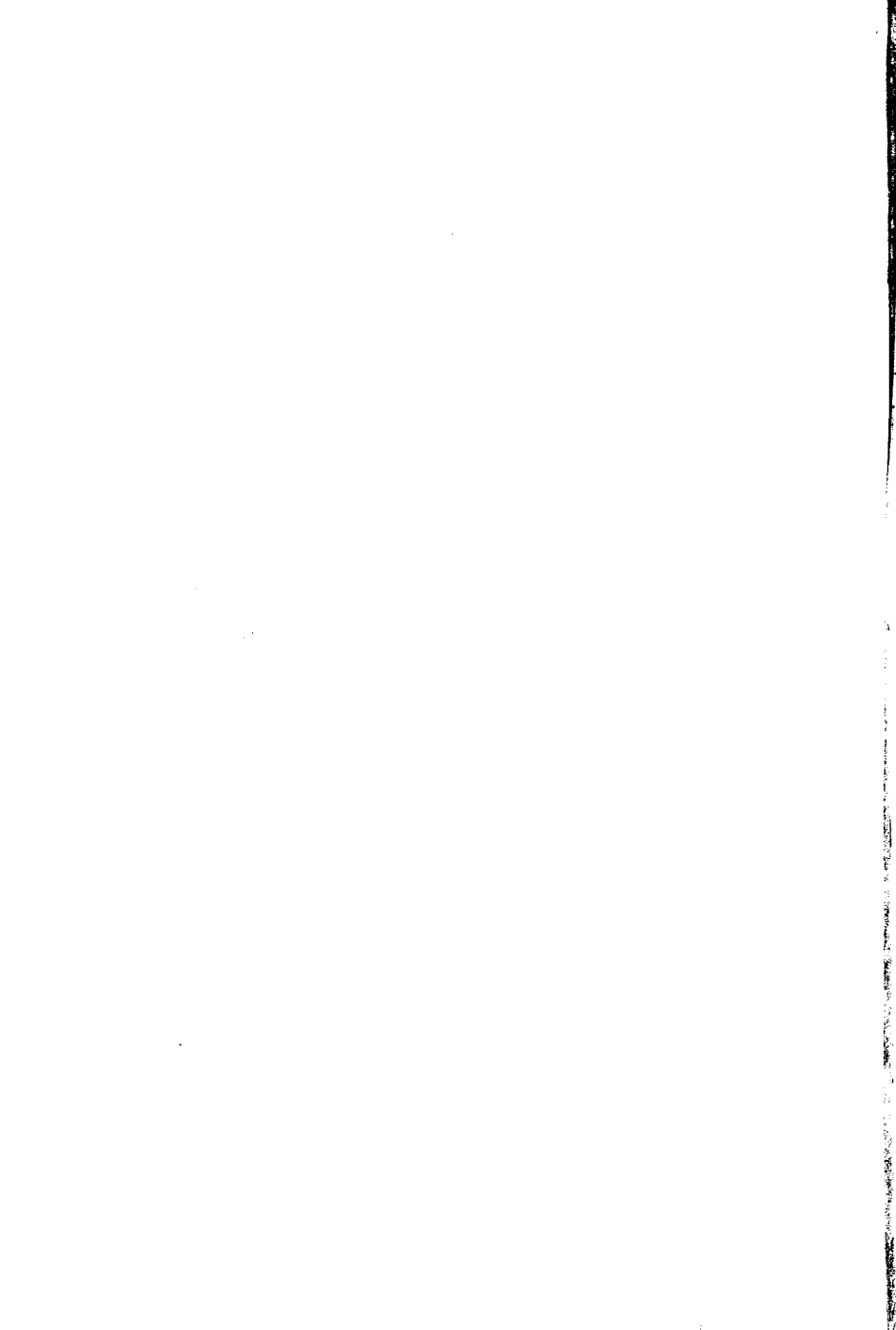
Θεωρήσωμεν τὴν ἰατρικὴν. Οἱ ἰατροὶ λέγουσιν, ὅτι ἡ διαμοιρῆ ἐν ταῖς πόλεσιν εἶνε ἥττον ὑγιεινὴ ἢ ἐν τῇ ἐξοχῇ καὶ ὅτι ἡ ἐν τοῖς τεχνουργείοις ἐργασία εἶνε ἐπιβλαβεστέρα τῆς ἐν τῇ οἰκίᾳ. Διὰ τούτων δέν θέλουσι νὰ εἰπώσιν, ὅτι δέον νὰ καταστραφῶσι καὶ τὰ τεχνουργεῖα καὶ αἱ πόλεις.

Δυνατὸν νὰ παρουσιασθῶσιν ἀνάγκαι τινές, ἀλλοῖται τῶν τῆς ἰατρικῆς, ἐνεκα τῶν ὁποίων πρέπει νὰ παραβιασθῶσιν οἱ ἰατρικοὶ νόμοι· ἀλλὰ καὶ τότε δέον νὰ ἦναι γνωστὸν, ὅτι παραβιάζονται οἱ νόμοι οὔτοι.

Οὔτως ἔχει καὶ ἐπὶ τῶν οἰκονομικῶν νόμων. Ἄν ἐνίοτε παρίσταται ἀνάγκη θυσιάσεως αὐτῶν χάριν πολιτικῶν ἢ διεθνῶν λόγων, καὶ τότε πάλιν δέον νὰ γνωρίζωμεν, ὅτι θυσιάζονται καὶ ὅτι ἐκ τούτου προκύπτει κακόν τι.

Ἀφοῦ οὔτως, ἄνευ γελοίας οἰήσεως ἢ ὑπερβολικῆς μετριότητος, ἐδείξαμεν τὸ μέρος, ὅπερ ἡ πλουτολογία δέον νὰ ἔχη ἐν τῷ κόσμῳ τῶν ἰδεῶν καὶ ἐν τῷ κόσμῳ τῶν πραγμάτων, θὰ ἐπιληφθῶμεν ἤδη τῶν διαφόρων μερῶν τῆς ἐπιστήμης ταύτης, ἥτοι τῆς παραγωγῆς, τῆς διανομῆς, τῆς κυκλοφορίας καὶ τῆς καταναλώσεως τοῦ πλούτου.

Ἡ διαίρεσις αὕτη εἰς τέσσαρας κλάδους, καθ' ἧς νεωτερισταὶ τινες ἐξανέστησαν, εἶνε πάντοτε ἡ προσφορωτέρα καὶ ἐπιτρέπει νὰ παρακολουθῶμεν τὰ φαινόμενα, χωρὶς νὰ ἀποπλανώμεθα ἢ νὰ ἐπικνερχώμεθα πολλάκις ἐπὶ τα ἔχνη αὐτῶν.

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

Η ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΤΟΥ ΠΛΟΥΤΟΥ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'.

Ἀντικείμενον τῆς παραγωγῆς.—Οἱ διάφοροι παράγοντες, οἵτινες συμπράττουσιν εἰς τὴν παραγωγικὴν ἐργασίαν : Ἡ φύσις, ἡ ἐργασία καὶ τὸ κεφάλαιον.

Ἀντικείμενον τῆς παραγωγῆς : οἱ ἀνθρώπιοι χροεῖαι.— Ὁ ἄνθρωπος παράγει, ὅπως ἐκανοποιήσῃ τὰς ἀνάγκας αὐτοῦ. Ἔχουσι δ' αὐταὶ τὴν ἀρχὴν τῶν εἰς τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν, τὰς ἀνάγκας, τὰς ὀρέξεις καὶ κλίσεις αὐτῆς, εἴτε ἀρχετύπους καὶ τρόπον τινὰ συμπερὶς, εἴτε τοιαύτας, ὡς ἀνεπτύχθησαν διὰ μέσου τοῦ πολιτισμοῦ· εἰσὶ δὲ πρὸς τοῦτοις εἴτε γενικαί, κοιναὶ εἰς ἅπαν τὸ ἀνθρώπινον γένος ἢ εἰς ἀξιοσημειώτους κατηγορίας ἀνθρωπίνων ὄντων, ἢ ἰδιάζουσαι εἰς τινὰς μόνον ἀνθρώπους.

Αἱ ἀνάγκαι τῆς ἀνθρωπότητος ἔχουσι βᾶσιν ἀμετάσπυτον καὶ σταθεράν· εἰσὶ δὲ ἄριστος ἐκτακταὶ καὶ εὐμετάβλητοι.

Ἡθέλησαν νὰ κατατάξωσι ταύτας εἰς ἀνάγκας φυσικὰς καὶ εἰς ἀνάγκας τεχνητάς, ἔτι δὲ καὶ εἰς ἀνάγκας πρῶτης, ἐνδύμασις, κατοικίας, καλλωπισμοῦ, ἐκπαιδεύσεως, τέρψεως κλπ.

Πᾶσαι αἱ ἀνάγκαι αὐται, οὐδεμιᾶς ἐξαιρουμένης, ἔχουσι τὴν ῥίζαν αὐτῶν ἐν τῇ φύσει τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ ἀνάγκη τοῦ καλλωπισμοῦ, λόγου χάριν, δὲν εἶνε ἰδίᾳ μόνον τῶν πεπολιτισμένων ἀνευρίσκομεν αὐτὴν ἐκδηλουμένην κατ' ἀφελῆ ἢ ἀκαλαίσθητον τρόπον παρ' ἅπασιν τοῖς ἀγροῖσι λαοῖς ἀνευ ἐξαιρέσεως.

Τὸ ἀπείρωσ ἐκτακτὸν τῶν ἀναγκῶν τοῦ ἀνθρώπου εἶνε τὸ μέγα οἰκονομικὸν φαινόμενον, ἐπιμαρτυρούμενον ὑπὸ σύμπαντος τοῦ ἐκτυλιχθέντος πολιτισμοῦ.

Οἱ φιλόσοφοι καὶ οἱ ἠθικολόγοι ἐξανέστησαν πολλάκις κατὰ τῶν ὑπ' αὐτῶν λεγομένων τεχνητῶν ἢ πλαστῶν ἀναγκῶν. Ἐν ταῖς κρίσεσι δ' αὐτῶν ἐνίοτε μὲν ἔχουσι δίκαιον, πολλάκις ὅμως ἄδικον.

*Ἐχουσι δίκαιον, ὅταν στιγματίζωσι τὴν ἀκόρεστον πλεονεξίαν, τὴν σφοδρότητα τῶν ἐπιθυμιῶν, τῶν ἀείποτε ἀκόρεστων ἢ ἀναγεννωμένων, αἵτινες καταβασανίζουσι τὸ πνεῦμα, κρατοῦσιν αὐτὸ εἰς διαρκῆ ἀνησυχίαν καὶ οὐδεμίαν ἀνάπαυσιν ἢ ἀθῶαν εὐχαρίστησιν τῷ παρέχουσι, καίτοι εὐρισκομένῳ ἐν μέσῳ τῆς ῥαστώνης καὶ τοῦ πλοῦτος αὐτοῦ. *Ἐχουσι δ' ἐπίσης δίκαιον, ὅταν καταδικάζωσι τὰ μέσα, εἰς ἃ προστρέχουσι φύσεις τινὲς χαμερπεῖς καὶ διεφθαρμέναι, ὅπως προξενήσωσιν ἑαυταῖς δι' ἐξόδων τοῦ ἄλλου παντοίας εὐχαριστήσεις. Ἄλλ' ἔχουσιν ἄδικον, ὅταν ἀξιῶσι νὰ χαράξωσιν ὄριον ἀκριβὲς καὶ ἀμετάβλητον εἰς τὰς ὀρέξεις, ὧν τὴν ἀπόλαυσιν δύναται νὰ ἐλπίζῃ ὁ ἀνθρώπος ὅπως ἐπιτύχῃ διὰ τῶν νομίμων μέσων.

Χωρὶς νὰ εἰσέλθωμεν ἐνταῦθα εἰς τὰ καθ' ἕκαστα ἐπὶ τῆς πολυτελείας, περὶ ἧς θὰ ὁμιλήσωμεν ἐν ἄλλῳ τινὶ μέρει τοῦ ἔργου τούτου, πρέπει νὰ σημειώσωμεν ὅτι ἡ ποικιλία καὶ πληθὺς τῶν ἀναγκῶν δὲν εἶνε σημεῖον οὔτε τῆς ἀδυναμίας

οὔτε τῆς ἀσθενείας τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως. Κατ' ἀρχὴν τοῦτο ἤθελον εἶναι μᾶλλον ἐνδειξίς τοῦ μεγαλείου καὶ τοῦ εὐγενοῦς αὐτῆς.

Τὰ ὑποδεέστερα τῶν ζώων ἔχουσιν ὀλιγωτέρας ἀνάγκας τῶν ἐντελεστέρων· οἱ ἄγριοι ὀλιγωτέρας τῶν βαρβάρων, καὶ οὗτοι πάλιν ὀλιγωτέρας ἢ οἱ πεπολιτισμένοι λαοί.

Κατὰ τὴν ἀνέλιξιν τοῦ πολιτισμοῦ αἱ ἀνάγκαι πολλαπλασιάζονται ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τριῶν παραγόντων: τοῦ ἀπομιμητικοῦ πνεύματος, τῆς ἐξέως καὶ τῆς κληρονομικότητος. Ἐκ πνεύματος ἀπομιμήσεως οἱ ἤττον πεπολιτισμένοι τῶν λαῶν ἢ τῶν ἀνθρώπων, μικρὸν κατὰ μικρὸν ἐρχόμενοι εἰς συνάφειαν μετὰ τῶν μᾶλλον προωθευμένων εἰς τὸν πολιτισμὸν, καταλήγουσι τέλος νὰ δανεισθῶσιν ἀπὸ τοῦ τρόπου τοῦ ζῆν τῶν τελευταίων ὀρέξεις τινάς, ἃς δὲν εἶχον τὸ πρῖν. Κατόπιν ἔρχεται ἡ ἀτομικὴ ἐξίς καὶ τέλος ἡ κληρονομικότης, ἥτις διὰ τρόπον θετικῆς καθορίζει τὰς ἀνάγκας, ἡ δ' ἀνθρωπότης δι' αὐτῆς ἐξικνεῖται εἰς τιμητὸν, καθ' ὃ δὲν δύναται πλέον νὰ ἀπαλλοτρωθῇ ἀντικειμένων, ἅτινα πρὸ τινων αἰῶνων ἤθελον φανῆ αὐτῇ πάντῃ περιττά.

Τὸ πλεῖστον τῶν ἐπίπλων τῆς οἰκιακῆς χρήσεως, πολλὰ τῶν εἰδῶν τῆς ἐνδυμασίας ἢ τῆς κομμώσεως, αἱ περικνημίδες, τὰ ὑποδήματα, τὰ ρινόμακτρα, ὁ σάπων, μέγας ἀριθμὸς τροφίμων, κατὰ μείζονα λόγον τὰ βιβλία, αἱ ἐφημερίδες, τὰ μουσικὰ ὄργανα, ἰδοὺ τόσα παραδείγματα τῆς βαθμιαίας ταύτης τῶν ἀνθρωπίνων ἀναγκῶν ἐπεκτάσεως.

Τὰ τρία τῆς παραγωγῆς στοιχεῖα.— Ὁ ἄνθρωπος πρὸς ἱκανοποίησιν τῶν ποικίλων τούτων ἀναγκῶν δὲν ἀνευρίσκει ἐν τῇ φύσει μόνη τοὺς ἐπαρκοῦντας πόρους. Αὕτη ἔρχεται μὲν ἀφ' ἑαυτῆς ἐπικουρικῆ εἰς τινὰς στοιχειώδεις ἀνάγκας τοῦ ἀνθρώπου, ὡς ἡ τῆς ἀναπνοῆς, ἐνίοτε δὲ προνοεῖ

διὰ τὴν θέρμανσιν αὐτοῦ, ἐν τισι μὲν χώραις καθ' ἅπαν τὸ ἔτος, ἐν ἄλλαις δὲμέρος μόνον αὐτοῦ· ἀλλὰ διὰ τὸ σύνολον τῶν ἀνθρωπίνων ἀναγκῶν δέον ἢ ἐνέργεια τῶν δυνάμεων τοῦ ἀνθρώπου νὰ ὑποβοηθῆ ἢ καὶ νὰ διευθύνῃ τὴν φύσιν.

Τοῦτο εἶνε ἀληθὲς ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τῆς ἀνθρωπότητος. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἀκόμη, ὅτε αἱ οἰκογένειαι ὀλιγάριθμοι οὔσαι κατεῖχον ἀπεράντους ἐκτάσεις γῆς, ἦσαν ἀναγκασμένοι νὰ καταβάλλωσι μεγάλας ἐνεργείας πρὸς προμήθειαν τῆς τροφῆς αὐτῶν. Ἡ συλλογὴ ἀγρίων καρπῶν, ἡ θήρα ἀγριμαίων, ἡ βοσκὴ διὰ τινὰς ἀγέλας οἰκιακῶν ζώων, ἀπήτουν ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων ἡμῶν προγόνων ἐνέργειαν ἐνίοτε πολὺ μεγάλην καὶ καταβολὴν δυνάμεων, αἵτινες ὡς μὴ διαρκῶς συνεχεῖς πρέπει νὰ εἶχον καθ' ὄρισμένας στιγμὰς ἔντασιν ἕκτακτον.

Πρὸς πλήρωσιν λοιπὸν τῶν ἀναγκῶν αὐτοῦ, ὁ ἀνθρώπος ὀφείλει νὰ ἦνε ὁ συνεργὸς τῆς φύσεως. Ἡ παραγωγὴ εἶνε προῖόν τῆς συνδρομῆς καὶ τῶν δύο. Ἡ φύσις δηλονότι εἶνε ἡ ἀσυνείδητος δύναμις, ἡ πάγκοσμος καὶ ποικίλη ὕλη, ἣν ὁ ἀνθρώπος γονιμοποιεῖ διὰ τοῦ ἰδρωτός του, μανθάνει νὰ διευθύνῃ διὰ τοῦ πνεύματός του καὶ ἐκμεταλλεύεται διὰ τῶν ὁσημέραι τελειοποιουμένων ἐργαλείων, ἅπερ ἢ σκέψεις καὶ ἢ παρατηρήσεις ὑποβάλλουσιν αὐτῷ.

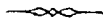
Διὰ τὴν δύναται νὰ ἦναι ἡ συνδρομὴ τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὴν παραγωγὴν. Συνίσταται μὲν αὕτη ἐκ τῆς πραγματικῆς αὐτοῦ ἐργασίας, ἐκ τῆς καθαρᾶς ἐνεργείας τῶν μυϊκῶν αὐτοῦ δυνάμεων, ἀλλὰ τοῦτο δὲν ἀρκεῖ, ὅπως φθάσῃ εἰς σπουδαῖα ἀποτελέσματα. Ὁ ἀνθρώπος, ὅστις ἔχει ἤδη ὑπερβῆ τὸ πρῶτον στάδιον τοῦ πολιτισμοῦ, διαθέτει μέσα ἐνεργείας, προσθέτοντα πολὺ εἰς τὴν δύναμιν τῶν βραχιόνων του καὶ τὴν πνευματικὴν αὐτοῦ εὐφυΐαν. Συνάγει προμηθείας, αἵτινες τῷ ἐπιτρέπουσι νὰ ἐργασθῆ ἄνευ διακοπῆς ἐπὶ ἔργου μακροῦ

χρόνον ἐργασίας ἀπαιτοῦντος καὶ οὐτινος ἢ ἑκβάσις θὰ ἐπι-
 τευχθῆ μετὰ πολλὰς ἡμέρας, ἐβδομάδας ἢ μῆνας. Κατόπιν
 κατασκευάζει ἀντικείμενά τινα, τὰ ὅποια καθ' ἑαυτὰ οὐδε-
 μίαν ἀνάγκην πληροῦσιν, ἀλλ' ἐπιβοηθοῦσιν εἰς τὸ νὰ προ-
 μηθεύηται εὐκολώτερον τὰ χρήσιμα πρὸς τοῦτο. Τὰ ἀντικεί-
 μενα ταῦτα εἶνε ἐργαλεῖα, οἷον τόξα, βέλη, σκαφίδια, δί-
 κτυα πρὸς ἀλιεῖαν, ἄξιναι, σκαπάναι, ἄροτρα μέχρι τῶν τε-
 λειοτέρων μηχανῶν.

Αἱ προμήθειαι αὗται καὶ τὰ ἐργαλεῖα ἀποτελοῦσι τὸ κα-
 λούμενον κεφάλαιον. Ἐπὶ τῶν πρώτων δὲ ἡμερῶν ὁ ἄνθρωπος
 ἐδημιούργησε κεφάλαιον. Οἱ ἐξεσμένοι λίθοι π. χ. ὧν ἐποι-
 οῦντο χρῆσιν οἱ πρῶτοι ἄνθρωποι, οἱ τῆς λιθίνης λεγόμενοι
 ἐποχῆς, ἦσαν κεφάλαιον, ὡς τὴν σήμερον ἡ ἀτμάμαζα ἢ τὸ
 ἀτμοκίνητον ἄροτρον.

Ὁ ἄνθρωπος εἶνε ὃν ἐπιτήθειον εἰς τὸ κατασκευάζειν ἐρ-
 γαλεῖα· ἐφ' ὅσον δ' εἶνε ἀνεπτυγμένος, ἐπὶ τοσοῦτον καὶ τὰ
 ἐργαλεῖα ἀφθονοῦσι, ποικίλλουσι καὶ καθίστανται πολυπλο-
 κώτερα. Τὴν σήμερον δὲ κατήντησε νὰ κατασκευάζωσι τοι-
 αῦτα, ὅπως ὑποβοηθῶσιν ἢ καὶ ἐντελῶς ἀναπληρῶσι διανοη-
 τικὰς τινὰς ἐργασίας, οἷον ἡ λογιστικὴ τράπεζα.

Ὅθεν παρὰ τῷ ἀνθρώπῳ, ὅστις ἐξῆλθεν ἤδη ἀπὸ τῆς βαρ-
 βαρότητος τῶν πρώτων χρόνων, ἡ παραγωγὴ ἐνεργεῖται δι-
 νάμει τριῶν παραγόντων: τῆς φύσεως, τῆς ἐργασίας καὶ τοῦ
 κεφαλαίου.

ΤΩΝ ΚΥΡΙΩΤΕΡΩΝ ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΩΝ ΔΙΟΡΘΩΣΙΣ.

Σελ.	Στίχ.	ἀντι	ἀνάγνωθι
17	11	ἐκτακται	ἐκταται
18	7	ἐκτακτόν	ἐκτατόν
66	17	ἐξέλεξις	ἐξέλιξις
67	4	αὐτοῦ	αὐτῆς
75	5	ἦ	ἦ
77	7	σιδηροδοχεῖον	σιδηροχοσεῖον
85	30	κλειδοκυμισθαλιτοῦ	κλειδοκυμβαλιστοῦ
142	17	ἡμίσεος	ἡμίσεως
155	4	γαῖας	γαίας
166	ἐπικεφαλῆς	Ἡ μερίς τοῦ κεφαλαίου	
		<i>ἐν τῇ παραγωγῇ</i>	<i>ἐν τῇ διανομῇ</i>
194	σημ.	<i>série pes prix</i>	<i>série des prix</i>
201	22	τῆς τύχης	τῆς τύχης
208		Κεφάλαιον Ε'.	Κεφάλαιον Ζ'.
225	24	ἀνταλάσσουσι	ἀνταλλάσσουσι
234	17	καὶ ὡς	ὡς καὶ
240	6	εὐνοία	ἐννοία
258	2	συνειθείας	συνηθείας
259	15	ἀρχύπουσα	ὑπάρχουσα
269	29	ἅπλοῖ	ἅπλοῖ
278	13	γραμματικά ἀρεσκείας	γραμματικά ἀρεσκείας ἢ χάριτος
302	20	γραμματίων ἢ ὁμολογιῶν	γραμματίων ἢ ὁμολογιῶν
352	23	κρίσεων	κρίσεων
356	20	παραγωγικῆς	παραγωγῆς
402-416	ἐπικεφαλῆς	Ἡ πολιτεία καὶ αἱ δημόσιαι πρόσοδοι	Ἡ πολιτεία καὶ τὰ δημόσια χρήματα